

ПРЕДСТАВНИЦТВО ТАНЦЮВАЛЬНИХ КУЛЬТУР НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ЛЬВОВІ

Кульчицька А.Г.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті здійснено спробу дослідити танцювальну культуру національних меншин Львова, зокрема її вплив на становлення мистецтва народної танцювальної творчості України. З огляду на постановку проблеми у статті проаналізовано історичні дослідження на дану тематику, охарактеризовано фольклор народів, які проживали на львівських теренах, здійснено короткий опис зразків хореографії кожної національної меншини. Усвідомлення та прагнення духовного відродження культури й мистецтва сучасності пов'язане зі зверненням до культурної спадщини минулого. Традиційне мистецтво, зокрема мистецтво танцю, у цьому контексті виступає одним з найважливіших засобів збереження культурних традицій.

Ключові слова: місто Львів, національні меншини, вірмени, євреї, поляки, громада, танець, фольклор.

Постановка проблеми. Культури народів, що ще з давніх часів заселяли території міста Львова сильно вплинули на розвиток подій сьогодення. Мистецтво набуває нових обертів, місто стає колоритнішим, історія пишеться, а хореографічне мистецтво збагачується новими танцювальними рухами та танцями. У кожного народу свій характер, тому важливо розкрити їхню сутність і поринути в історичний спадок традицій, свят і різноманітних гулянь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культуру та фольклор корінних та кочівних народів, що проживали на території міста Львова вивчало багато істориків та науковців, зокрема: Мирон Капраль [11], Ігор та Любов Качори [12], Денис Зубрицький [9] та ін. Відомості про хореографічне мистецтво знаходимо у публікаціях [1-8, 10, 13-14] та наукових виданнях [15-16]. Проте виявлено й малодосліджені аспекти, зокрема проведений недостатній аналіз хореографії кожної національної меншини.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У багатьох наукових працях та публікаціях знаходимо відомості про історію та культуру стародавнього Львова. Проте танцювальна культура національних меншин, які проживали на львівських землях є недостатньо досліджена у хореографічному мистецтві і потребує більшої уваги.

Мета статті. Головною метою наукового дослідження є висвітлення безпосереднього впливу на формування хореографічного мистецтва в процесі історичного розвитку хореографії національних меншин, що проживали на території міста.

Виклад основного матеріалу. Історія величезного міста Львова торкається сивої давнини. Непростий період прийшовся на становлення цього міста, період міжусобної боротьби князів, величезної навали монголо-татар, тут вершилась історія міста, за володіння якого затято боролись володарі декількох держав. Місту Львову не бракує ані захоплюючих історій, ані красивих легенд [2], саме вони творили історію як корінних жителів міста, так і національних меншин, котрі були змушені покинути територію своєї держави. В статті розглядаються такі національні меншини, як-от: вірмени, євреї та поляки, які зробили великий вклад у розвиток культури міста Львова.

З перших днів заснування Львова його заселяли разом з українцями вихідці з далеких земель. Так склались обставини, що доля привела їх на територію Львівської землі. Переслідування різних національностей войовничими сусідами заставили народи кочувати, як наслідок втрати власної держави.

У другій половині XIII століття у Львові з'являються вірмени. За правління короля Лева I Львів став релігійним осередком вірмен. Завдяки своїм непересічним здібностям і лояльності вони мали привілейоване становище і за Галицько-Волинського князівства, і в часи правління Речі Посполитої [12, с. 72].

Так само як інші національні меншини, вірмени оселялися у місті дуже компактно, це допомагало багатьом людям, що були відірваними від рідного дому, берегти пам'ять про своє коріння та рідні землі. Ще в давні часи для людей вважалося за щастя зберегти свою ідентичність, що не можна сказати сьогодні – заповітною мрією практично кожного емігранта є якнайшвидше влитися в середовище, тобто асимілюватися. Неподалік центральної Ринкової площі, за мурами північної частини міста Львова, національна меншина вірмен мала свій власний квартал. Вірмени були найдавнішими віруючими у східнохристиянському світі, котрі зберігши православ'я з елементами язичництва, привезли її із собою. Так на Підзамчі й виникло перше поселення вірмен [16, с. 84].

Покоління за поколінням вірмени Львова переходили зі своєї мови на польську. Як наслідок їхні прізвища та імена ставали більше схожими на польські, таку історію розповідають надгробні плити. Спочатку вважали, що спершу їх витіснила латинська абетка, а вже згодом і польська мова.

Завдячуючи вірменському народу, ми отримали чимало достатків, якими користуємось по сьогодні. Разом із представниками вірменського народу, ми, українці, писали нашу спільну історію. Завдяки цій національній меншині Львів став мультикультурним, а також вони змінили не лише його, але й місцевих жителів. Вірменські характерні особливості дали поштовх до збагачення танцювального мистецтва міста Львова [3].

На початках танці вірменського народу виконували деякі функції обрядового язичницького дійства. Доволі багато переказів та міфів розі-

грувалися і співалися в танцях та пантомімах. Виступи супроводжувались грою на музичних інструментах, найчастіше на бамбірне (інструмент на зразок кастаньєт).

В давнину танці були пов'язані з віруваннями та обрядами. Дуже часто зміст цих танців залежав від статі виконавців і їх віку. Як показує вивчення танців кінця ХІХ і початку ХХ століття, обмеження за статтю та віком особливо строго дотримувалися під час свят, які мали зв'язок з циклом сільськогосподарських робіт, а також на весіллях. Так, наприклад, «Махохатурі пар» виконували в перший день Великого посту тільки чоловіки похилого віку. Вони ж виконували «Пипизов пар», що перекладається як повзунок. Цікаво, що обидва танці містять елементи пантоміми. Для вірменів властивими були як кругові, так і лінійні побудови народних танців [10].

Танці цього народу розповідали про певний настрій, про бажання та прохання або супроводжували якусь важливу подію. Театралізовані танці виражали особливості життя, їхні звичаї, культурні цінності, а також традиції різних місцевостей. Таким чином, найбільш відомим танцем, що виражав кожен рух, крок та історію вірменського народу вважався військовий, який виконувався виключно чоловіками, участь в них жінок – явище досить рідкісне. Чоловіки вилазили на плечі один одному і виглядало так, що вони утворювали двоверхову стіну, яка несла в собі символ тих часів, коли вірменському населенню приходилося захищати свої рідні землі від різноманітних загарбників. Як атрибутику вони використовували різноманітну зброю (меч, шаблю, палицю), за допомогою якої імітували рухи сильного та незнищенного воїна. Перед військовими походами таким обрядовим значенням цей чоловічий танець вселяв у кожного сміливість і відвагу [4].

Доля єврейського народу тісно пов'язана з українськими землями, поява євреїв у Львові сягає ще княжих часів. У південному кварталі міста первісні поселення займали міські вежі, що слугували для них житлом, де існували синагоги і громадські заклади євреїв. Формування єврейського кварталу в основному завершилось до кінця ХІХ століття. У Львові в ті часи існували дві общини, одна була створена в єврейському кварталі і називалась «святою іудейською», друга ж існувала в Краківському передмісті за місцевими стінами. Кожна єврейська громада жила відокремлено та мала свої конституції, синагогу, суд і управу, школу та цехи [7].

Єврейський народ почав творити свою власну історію ще в далекому минулому. До такої величній історії, що була пов'язана з іудаїзмом, вони відносяться з дуже великим трепетом і особливою повагою. Кожен представник єврейського народу, який живе сьогодні, має вибір чи асимілюватися йому у звичаях і звичках, світоглядях чи культурі, запозичивши їх у сусідів або ж зберегти те успадковане, що він несе від своїх пращурів.

Історія розповідає, що біля Синайської гори одразу після появи на світ Тори (П'ятикнижжя, що є основним джерелом для регламентування повсякденного життя юдея) єврейський народ вперше почав танцювати. Правда, ці танці були не настільки набожні, наскільки це можна було припустити. Танці єврейського народу називають

унікальним і неповторним явищем, оскільки багато із них створювалися незалежно від культурних традицій і мали відношення лише до певного народу, що жив за межами історичної батьківщини. Зустрічаються такі випадки, що і жителям самого Ізраїлю хореографія діаспори, котра розкидана по різних куточках світу зовсім є незнайомою. Як наслідок оригінальна хореографія будувалась під впливом тих міст та країн, де єврейський народ знаходив притулок та захист [8].

На єврейських народних святах завжди збиралось багато охочих та бажаючих, які створювали особливу атмосферу. Хореографія євреїв певною мірою відображала собою театралізовані сценки. До таких можна було віднести гуляння на весіллі. Виконавці своїм майстерним розіграшем показували, як з-під батьківського даху виводили сина в сімейне життя, а молоду просто викрадали посеред весілля. Для єврейського народу будь-який фізичний контакт між чоловіком та жінкою був заборонений і засуджувався релігією, тому для цього вигадували різноманітні аксесуари: мітлу, шкуру різних тварин та найхарактернішим атрибутом служила невелика за розміром хустка, яка умовно розділяла чоловічу та жіночу долоню. Це займало велику роль у таких театралізованих дійствах.

Протягом століть в багатьох єврейських громадах зберігся успадкований танець-заповідь для нареченої та нареченого. Після читання в синагозі Тори, молодят садили на піднесення один навпроти одного, і запрошені танцювати навколо них для того, щоб потішити пару. «Міцва-танець» або просто «Міцва» так називали весільний танець за участі чоловіка і родичів-чоловіків нареченої, де кожен тримався за кінцівку хустини [1].

Єврейське весілля – це поєднання і створення зв'язків минулих поколінь з майбутнім. Воно розглядалось як щось більше, ніж просто приватна подія у житті новоспеченої сім'ї молодят та їхньої родини і було історично для всієї громади в цілому.

Серед відомих на сьогоднішній день танців є «Фрейлехс», який танцювали на весіллях. Необмежена кількість учасників бралась за руки чи клала їх один одному на плечі і танцювала в хороводі. Танець «Фрейлехс» має різні назви: «хопке» (гопак), «редл» (гурток), «караход» (хоровод), «дрейдл» (дзига), «кайлексікс» (коло), «рікудл» (танець) та ін. [14]. «Голочка» – одна з різновидів «Фрейлехс». Основна відмінність цього танцю в тому, що танцюючі рухаються по кімнаті ланцюжком, «розмотуючись», як котушка [7]. «Хора» – танець вважався символом нового життя. На сьогодні танець «Хора» залишається основним, євреї різного віку танцюють її на вулицях в День Незалежності і на сімейних урочистостях [6].

Багато народних танців єврейської меншини виконують велика кількість бажаючих, тому вони носять масовий характер. Структура таких танців подібна до хороводу. Виконуючи їх, учасники повинні міцно тримати один одного за руки, такі періодичні піднімання рук вверх і вниз, а також впевнені танцювальні кроки характерні для таких танців як: «Хава Нагіла», що в перекладі означає давайте веселитися, «Фрейлехс», який більше й відомий своєю запальною назвою «Сім сорок», «Мазл Тов», «Голочка», «Міцва» і «Шерел» [8].

Поляки як національна меншина стали заселяти територію Західної землі ще в часи Стародавнього Львова. Дуже красиву і незвичайну історію принесли із собою польські народні танці, так як протягом довгого часу вони зберігались в своєму первинному вигляді. Народне мистецтво поляків зближує з історичними моментами та дає змогу відчутти всі ті емоції і почуття, якими керувалися народні творці. Як і в будь-яких інших національних меншинах всі традиції та звичаї були тісно пов'язані з релігією, поляки не були винятком. Вони із гордістю цінують свої історичні цінності і здобутки.

Обрядові танці поляків належать до більш давніх, одні із таких пов'язані із днем святого Яна. Перед цим святом, ще звечора молодь із дерев'яних дощок збивала хрест, на нього навішувала коло чи щось кругле на вигляд, наприклад колесо, і підпалювали. Це багаття символізувало сонце, навколо якого усі бажані водили хороводи [5].

Фольклор польського народу особливий тим, що в ньому музика, танці та співи (вокал) чуттєво переплетені. «Мазурка», «Куявяк», «Оберек», «Краков'як», «Полонез» та інші танці створені на основі народних і були присутні на різноманітних гуляннях. Це від області Мазовії походить танець «Мазурка», саме тут уперше з'явився цей танець. Він входив в ряд селянських польських танців. Згодом танець використовували у хореографічних виставах. Польський «Куявяк» вважався більш ліричним, а ще його називали повільною мазуркою, що сильно наближена до вальсової [15]. «Оберек» є найшвидший з усіх національних танців, його також називають «Обертас», тому що танець побудований на обертальних рухах. Польська назва танцю нагадує про обертання. Дуже енергійний народний танець «Краков'як»

родом з околиць Кракова, цей танець спочатку танцювали тільки в селах, але з плином часу він дійшов до салонів і став модним по всій країні. А ось найхарактерніший для Польщі танець – «Полонез», чия назва походить з французької мови, тобто «полонез» – польський. Його народний різновид називається «ходзоний» – ходьба. Вишуканість, краса і самобутність кожного руху цих танців заворожують і по сьогодні [13].

Висновки і перспективи. Підсумовуючи вище сказане можна дійти до наступного висновку, а саме: кожна національна меншина, відтворюючи свою самобутню національну мистецьку спадщину, вплинула на подальший розвиток культури Львова, зокрема її танцювальну культуру. Завдяки збереженню своїх особливих характерних манер кожна громада міста не розפורшилась, а існує і нині, живе і творить у національних традиціях та хореографічному мистецтві.

На території сучасного Львова існують національні общини, які виконують величну роботу за межами своїх держав-представників. Одна із таких робіт – це танцювальний фестиваль, який існує для проведення колоритних виступів колективів та вражаючих марш-парадів учасників головними вулицями міста. Якщо підтримувати такі заходи ще й проведенням семінарів та цікавих зустрічей у товариствах національних меншин, що проживали і проживають на території Львівської області, то це вплине на їх подальший творчий розвиток.

Вивчаючи хореографічну спадщину, усвідомлюємо і те, що значну частину хореографічного знання отримали наші пращури від корінного народу міста Львова та національних меншин, які були змушені колись покинути свої осілі рідні землі. Нині хореографічне мистецтво національних меншин Львова примножують їх спадкоємці.

Список літератури:

- 20 цікавих фактів про ортодоксальних євреїв в фото [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/photo/20-cikaviv-faktiv-pro-ortodoksalnih-jevrejiv-v-foto-365424.html>.
- Винничук Ю. Легенди Львова [Текст] / Ю. Винничук. – Львів: Піраміда, 2005. – 256 с.
- Вірмени Львова – Хроніка пам'яті чи забуття? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lysty.net.ua/virmeny-lvova/>.
- Вірменські танці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poradu.pp.ua/nauka/22075-vrmensk-tanc-klasifikacya-ta-opis.html>.
- День святого Яна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intergid.ru/holiday/11/698/>.
- Еврейский танц-класс, или фрейлекс, мишва и не только [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migdal.org.ua/times/59/5388/>.
- Етнографія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/history/makarchuk_eu/part22/2204.htm.
- Єврейські народні танці як історія обраного народу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radaspilnot.org.ua/jevrejski-narodni-tanci-yak-istoriya-obranogo-narodu/>.
- Зубрицький Д. Хроніка міста Львова [Текст] / Д. Зубрицький. – Львів, 2006. – 602 с.
- Из истории армянского народного танца / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nashasreda.ru/iz-istorii-armyanskogo-narodnogo-tanca/>.
- Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини) [Текст] / М. Капраль. – Львів: Піраміда, 2003. – 440 с.
- Качор І. Львів крізь віки [Текст] / І. Качор, Л. Качор. – Львів: Центр Європи, 2004. – 180 с.
- Народные танцы [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.polenvoornederlanders.nl/?lang=ru&page_id=8147.
- Фрейлекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.liveinternet.ru/users/rinarozen/post263515807/>.
- Шариков Д. Стилістичні різновиди народного танцю в світі / Денис Шариков // Вісник Львівського університету. – 2014. – Вип. 14. – С. 110-119. – (Серія мистецтвознавство).
- Шишка О. Наше місто – Львів / О. Шишка. – Львів: Центр Європи. – 192 с.

Кульчицкая А.Г.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО ТАНЦЕВАЛЬНЫХ КУЛЬТУР НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИН ВО ЛЬВОВЕ

Аннотация

В статье предпринята попытка исследовать танцевальную культуру национальных меньшин Львова, в частности, ее влияние на становление искусства народного танцевального творчества Украины. Учитывая постановку проблемы в статье проанализированы исторические исследования по данной тематике, охарактеризованы фольклор народов, проживавших на территории Львова, осуществлено краткое описание образцов хореографии каждой национальной меньшины. Осознание и стремление духовного возрождения культуры и искусства современности связано с обращением к культурному наследию прошлого. Традиционное искусство, в частности искусство танца, в этом контексте выступает одним из важнейших средств сохранения культурных традиций.

Ключевые слова: город Львов, национальные меньшины, армяне, евреи, поляки, общество, танец, фольклор.

Kulchytska A.H.

Ivan Franko National University of Lviv

REPRESENTATION OF DANCE CULTURAL MINORITIES OF LVIV

Summary

The article attempts to research the dance culture of the national minorities of Lviv, in particular its influence upon the development of the folk dance art of Ukraine. Given the problem statement, the article analyzes the historical research on this topic, describes the folklore of peoples living in Lviv, a brief description of the samples of choreography of each national minority. Awareness and aspiration for the spiritual revival of culture and contemporary art is connected with the appeal to the cultural heritage of the past. Traditional art, including the art of dance, in this context is one of the most important means of preserving cultural traditions.

Keywords: Lviv, national minorities, Armenians, Jews, Poles, community, dance, folklore.